

Magyar Helsinki Bizottság

**A MAGYAR HELSINKI BIZOTTSÁG
JELENTÉSE
A BORSOD-ABAÚJ-ZEMPLÉN MEGYEI BÜNTETÉS-
VÉGREHAJTÁSI INTÉZET FIATALKORÚAK
VÉGREHAJTÁSÁT VÉGZŐ OBJEKTUMÁBAN
2013. JÚNIUS 3-4-ÉN
TETT LÁTOGATÁSRÓL***

A jelentés elkészítését az Európai Unió „Alapvető jogok és polgárság” programja támogatta. Tartalmáért a kizárólagos felelősséget a Magyar Helsinki Bizottság viseli, az semmilyen vonatkozásban nem tekinthető úgy, mint amely az Európai Unió véleményét tükrözi.

A Magyar Helsinki Bizottság öt megfigyelője 2013. június 3-4-én tett látogatást a miskolci Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Büntetés-végrehajtási Intézet fiatalkorúak végrehajtását végző objektumában, a második napon meglátogatták az megyei intézet elzárásos zárkáit is. A látogatás során az intézet vezetése és munkatársai készségesen segítettek a Magyar Helsinki Bizottság megfigyelőinek munkáját. Az intézet munkatársai a látogatás kezdetekor a megfigyelők rendelkezésére bocsátották az előzetesen megküldött kérdésekre adott válaszokat tartalmazó dokumentumokat mellékletekkel, a különböző körletekre vonatkozó házirendekkel, illetve külön a megfigyelők számára készített kimutatásokkal egyetemben, és minden egyéb kért információt megadtak. A megfigyelőknek az intézet minden körletét, részlegét lehetőségük volt megtekinteni.

A Magyar Helsinki Bizottság megfigyelői látogatásukat az intézet vezetésével (főosztályvezető, parancsnok) folytatott beszélgetéssel kezdték. Ezt követően a megfigyelők az intézet munkatársainak kíséretében annak mindkét egységét bejárták, illetve véletlenszerűen kiválasztott zárkákban az ott tartózkodó fogvatartottakkal a személyi állomány ellenőrzése nélkül (tőlük látó- és hallótávolságon kívül) beszélgetést folytattak.

A jelentés szempontjából lényeges, hogy mivel a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bv. Intézet Fazekas utcai objektumának két felső szintjén felújítási munkák zajlottak annak idején, felnőtteket is helyeztek a fiatalkorú intézet legfelső szintjén (elkülönítve a fiatalkorúaktól), és az oktatásban részt nem vevő fiatalkorúakat pedig átmenetileg Tökölre szállították. Ezért volt az átlagosnál jóval kevesebb fiatalkorú az intézetben.

A fogvatartottak egyöntetű elmondása szerint tudtak előre az MHB látogatásáról, ennek ellenére csakúgy, mint 2009-ben, idén sem jelezte egyetlen fogvatartott előzetesen azon szándékát, hogy az MHB tagjaival beszéljen, így egyéni meghallgatásokra atipikus módon nem került sor.

A látogatás végén a megfigyelők megosztották tapasztalataikat az intézet vezetésével.

I. Általános tapasztalatok

1. Az intézet alapvető adatai

A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bv. Intézet alapításának éve 1897, az építettség befejezésének éve 1902. Nagyobb rekonstrukciókra a több mint száz év alatt háromszor került sor, legutóbb 22 éve:

- 1955 körletépület bővítése
- 1985 konyha és az öltöző építése
- 1991 500 és 600 szintek építése (emeletráépítés)

A fiatalok intézetének kialakítására 2002-ben került sor, az épület panelból készült, korábban önálló intézet volt, ma a megyei intézet telephelyeként működik.

2. Fogvatartotti létszám

Végrehajtási fokozat szerint (ebben szerepelnek az ideiglenes kihelyezett fogvatartottak)

- a) fk. börtön: 18 fő nk. börtön : 14 fő
- b) fk. fogház : 26 fő nk. fogház : 3 fő
- c) Kihelyezett nagykorúak száma: 62 fő

Előzetes letartóztatottak száma: 33 fő fk. fogvatartott

Biztonsági fokozat szerint (ebben nem szerepelnek az ideiglenes kihelyezett fogvatartottak)

1.: - 2.: 2 fő 3.: 90 fő 4.: 2 fő

Specifikus csoportok szerint

Drogprevenció részleg: 2 fő

Gyógyító-nevelő csoport: A gyógyító- nevelő csoport 2006-ban kialakításra került; jelenleg nem tartózkodik olyan fogvatartott az intézetben, aki a jogszabályi feltételek betartása mellett e speciális csoportba behelyezhető lenne.

Az intézetben *különleges biztonságú zárka* nincs, de fokozott biztonságú, kamerával ellátott zárka van. *Nemi erkölcs elleni zárka* nincs, az intézet tájékoztatása szerint az ilyen jellegű bűncselekmények miatt fogvatartottak száma nem indokolja annak kialakítását.

3. A személyzet létszáma kategóriák szerint

Vezetőség: 4 fő
Adminisztratív: 13 fő
Őrszolgálat: 58 fő
Orvos – ideggyógyász (osztályvezető): 1 fő
Ápolók: 2 fő
Egyéb (pszichológus): 1 fő

4. Rendkívüli esetekre vonatkozó adatok

Az intézet/telephely 2002-es megnyitása óta haláleset nem történt.

Személyi állomány tagja ellen 2012-ben A személyi állomány tagja ellen 2012. évben 2 esetben indult feljelentés bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt, ebből 1 esetben vádemelés született a személyi állományi tagja ellen, a második esetben bűncselekmény hiányában megszüntetésre került.

Fogvatartott ellen 23 fogvatartottal szemben élt az intézet feljelentéssel bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt, az eljárások eredményéről információval nem rendelkezik.

Kényszerítő eszköz alkalmazására 2012-ben évben három esetben, összesen négy fővel szemben került sor, az alábbiak szerint. Ezek oka egy esetben fogvatartottak verekedése, míg két esetben utasítás megtagadása, aktív ellenszegülés megtörése. Az alkalmazott kényszerítő eszköz mindkét esetben testi kényszer és bilincs volt.

5. Zsúfoltság

Az intézet valamennyi zárkája 18nm területű, és mindegyikben legfeljebb hat fogvatartottat helyezhetnek el.

A zárkák a magyar átlagnál lényegesen kevésbé zsúfoltak, de abban az esetben, ha azokban a maximálisan elhelyezhető 6 fő tartózkodik, akkor már bizonyosan kevesebb a szabad mozgástér a jogszabályi előírásnál (3.5 nm) az európai normánál is (4nm). Ezzel együtt a zsúfoltságra panasz a fogvatartottak részéről nem hangzott el.

6. Befogadás

A befogadáskor minden esetben tájékoztatják a jogaikról és kötelezettségeikről a fogvatartottakat. Külföldi állampolgár az fk. intézet átadásától kezdődően nem került elhelyezésre. Analfabéták esetén a tájékoztatás szóban, két tanú együttes jelenlétében történik, akik aláírásukkal igazolják a tájékoztatás megtartását. A nyilvántartó csoport rendelkezésére áll a folyamatosan aktualizált tolmácslista, mely a jelnyelvi tolmács elérhetőségét is biztosítja.

7. Zárkák, kapcsolódó fizikai körülmények

Minden zárkában található elkülönített, külön szellőzésű WC. Minden héten van tisztacsere, egyik héten a formaruhák cseréje, következő héten pedig az ágyneműk cseréje történik, így az egyes tételek cseréjére kéthetenként kerül sor.

Az intézeten és a körleten belüli mozgás szabályai a biztonsági csoportba soroláshoz igazodnak. A 2-es biztonsági csoportba sorolt fogvatartottak a zárt intézeten belül ellenőrzéssel, az intézeten kívül felügyelettel mozoghatnak. A 3-as biztonsági csoportba sorolt fogvatartottak az intézet területén felügyelettel mozoghatnak, a körleten a zárkaajtók nyitva tartásának ideje alatt a folyosón és a közösségi helyiségekben technikai rendszer által ellenőrzött módon tartózkodhatnak. A 4-es biztonsági csoportba sorolt fogvatartottak csak felügyelet mellett hagyhatják el zárkájukat

A zárkaajtók nyitva tartásának rendjét a Házirend szabályozza. Azok délelőtt 09:00-11:30-ig, valamint délután 13:30-16:30-ig terjedő időintervallumban vannak nyitva. A nagykorú fogvatartottak esetében a zárkaajtók nyitva tartása az este 18:00-tól 20:00-ig tartó nyitva tartással egészül ki.

A nyitva tartás azonban nem jelenti azt, hogy a folyosón lehetne tartózkodni, vagy egymás zárkájába át lehetne menni.

8. Bántalmazás, megalázó bánásmód

Elöljáróban, általános benyomásként rögzítjük, hogy a bántalmazással kapcsolatos panaszok – akár fogvatartott-fogvatartott, akár személyzet-fogvatartott viszonylatban nézzük, a négy évvel ezelőtti látogatáshoz képest sokkal jobb kép alakult ki a megfigyelőkben, az intézeten belüli erőszak nagy valószínűséggel jelentősen csökkent. A fogvatartottak ezt annak tulajdonították, hogy a fogvatartotti

populáció jobb most, a megfigyelők szerint két másik ok inkább szerepet játszhat: a tavaly indult büntetőeljárásoknak bizonyosan volt visszatartó hatásuk, és az a szabály, amely tiltja a zárkák közötti átjárást, sok belső konfliktust előz meg. Ennek ellenére bántalmazással, megalázó bánásmóddal kapcsolatos panaszokat hallottak a megfigyelők.

Egyes fogvatartottak arról számoltak be, hogy őket **a befogadásuk napján a felügyelet tagjai összeverték**. A két hónappal ezelőtt történt bántalmazás során az őrk a sípcsontjukkal a fiatalok fogvatartott combját rúgták. Egy másik fogvatartott arról számolt be, hogy kb. 3 évvel ezelőtti befogadásakor ájulásig verték. Elmondásuk szerint a bántalmazás bizonyos bűncselekmények elkövetése esetén súlyosabb: így a nemi erőszak, illetve időskorú személy sérelmére elkövetett bűncselekmény miatt elítélt fogvatartottak súlyosabb bántalmazásra számíthatnak.

Sajátos, több személy által is említett probléma volt, hogy megtörténik, hogy **az őrk kiviszi a fogvatartottakat párosával verekedni** olyan helyre, amely nincsen bekamerázva, így a lépcsőházba és a zuhanyzóba. A verekedést az őrk a fogvatartottak elmondása szerint a fogvatartottak kérésére teszik lehetővé. Ilyenkor a fogvatartottaknak verekedniük kell egymással, és olyan is történt, hogy az őr is részt vett az egyik fogvatartott bántalmazásában.

A viadalok megszüntetésének egyik lehetséges eszköze az lehetne, hogy videokamerákat szerelnek fel a potenciális helyszíneken: a lépcsőfordulóban és a fürdőszobában. A fürdőhelyiségek bekamerázása problematikus, ugyanis a fürdés idején készített felvételek sértenék a fogvatartottak személyiségi jogait. Ennek kezelésére javasoljuk, hogy a fürdőben elhelyezett kamerák csak és kizárólag a fürdés idején kívül legyenek üzembe helyezve. Lehetséges megoldás az is, ha a felvételek nem kerülnek megnézésre, hanem csak abban az esetben, amennyiben konkrét panasz érkezik a parancsnokhoz. Ezek hiányában azonban a felvételek meghatározott idő után automatikusan és megtekintés nélkül törlésre kerülnek.

Egy olyan zárkában, ahol kizárólag romák vannak fogvatartva, a fogvatartottak az őrk rasszista megjegyzéseiről is beszámoltak.

Intézet megjegyzése: A fogvatartottakat befogadásuk alkalmával minden esetben tájékoztatjuk jogaikról, kötelezettségeikről, így panaszjogukról is, valamint rendelkezésükre bocsátjuk az intézet házirendjét is tanulmányozás céljából, mely ezeket részletesen tartalmazza. A házirendben, faliújságokon rendelkezésükre bocsátjuk a szervezetek nevét, címét is.

A törvényességi felügyeletet ellátó büntetés-végrehajtási ügyész kéthetente végez ellenőrzést a telephelyen, amikor személyesen is találkozik a fogvatartottakkal. Az elmúlt időszakban a bv. ügyész felé senki nem fordult olyan jellegű panasszal, hogy bántalmazták volna, vagy megalázó bánásmódot alkalmaztak volna vele szemben.

Bármilyen erre vonatkozó fogvatartotti jelzés esetén megteesszük a szükséges és előírt intézkedést, feljelentéssel élünk az ismert, vagy ismeretlen tétlessel szemben.

A panaszjogról a fogvatartottakat a bizottság jelentését követően ismételten kioktattuk.

Az országos parancsnok megjegyzése: A BVOP a fogvatartottak által említett kirívó eseteket maga is aggályosnak tartja, de osztja az Intézet álláspontját, amely szerint egyetlen fogvatartott sem fordult a büntetés-végrehajtás törvényességi felügyeletét ellátó ügyészhez a jelentésben körülírt esettel kapcsolatban. Az országos parancsnok hozzáteszi, hogy „nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a tényt sem, hogy a fogvatartottak által elmondottak jellemzően egyoldalú, esetenként életszerűtlen állítások, ezért azok ténszerű elfogadásával nem értek egyet”.

Az MHB ehhez annyit tesz hozzá, hogy a jelentésben a fogvatartottak elmondása került tényként rögzítésre, az nem a fogvatartottak állításait kezeli tényként.

Minden fogvatartott, akit arról kérdeztünk, hogy kerül-e olyan helyzetbe, hogy **meztelenre kell vetkőznie**, arról számolt be, hogy a beszélőjüket követően egy külön helyiségben teljesen meztelenre le kell vetkőzniük egy őr előtt, és háromszor egymás után le kell guggolniuk, és eközben köhögniük kell. A parancsnok elmondása szerint nem szabadna meztelenre vetkőztetni a fogvatartottakat, a ruházat átvizsgálása lenne csak megengedett abból a célból, hogy a fogvatartottak ne vehessenek át kapcsolattartóiktól tiltott tárgyakat. A beszélőt követő meztelenre vetkőztetés és guggoltatás

szisztematikus gyakorlata azonban nemcsak felnőttek esetén hanem különösen fiataloknál sérti a megalázó bánásmód tilalmát.

Intézet megjegyzése: A Büntetés-végrehajtási Szervezet Biztonsági Szabályzata szerint a motorozás történhet oly módon, hogy az intézkedés alá vont személy felszólításra kerül, hogy ruháját vegye le. A motorozási gyakorlatot felülvizsgáljuk, indokolatlanul, nem szemérem sértő módon sem kerülhet ilyenre sor.

9. Szabad levegőn tartózkodás

Naponta 1 óra időtartamban van rá lehetőség, a körlet-főfelügyelő által összeállított sétarend alapján. A börtönnek szép nagy udvara, kertje is van.

Sporadikus panasz érkezett az egyórás időtartammal kapcsolatban is, de nem volt jellemző.

Ugyanakkor ***nem értjük, hogy a séta alatt miért csak szabályozott mozgásokat végezhetnek*** (hátra tett kézzel körbe sétálnak). Fiatalokból van szó, akiknek a mozgás, különösen a kötetlen mozgás nem csak fizikai, hanem lelki szükséglet is. Véleményünk szerint érdemes lenne rendszerszerűen növelni a kinn tartózkodás lehetőségét, lazítani a sétáltatás rendszabályain, mert kisebb lenne a feszültség.

Intézet megjegyzése: A jelentésben említett „szabályozott mozgások” kifejezetten az előzetesen letartóztatott fogvatartottakra vonatkoznak, ezzel a jogszabályokban meghatározott kötelezettségünknek eleget téve biztosítjuk a bűntársak elkülönítését, megakadályozzuk egymással való kommunikáció lehetőségét. A korábbi években a szabadlevegőre történő le- és felvonulás, valamint az ott tartózkodás során jellemző volt az erőszakos cselekmények gyakorisága, így a meghatározott rendben való séta ennek megelőzését is szolgálja, mint azt a fegyelmi statisztika is bizonyítja, eredményesen.

A fiatalok elítéltek végrehajtási fokozatuk szerint külön vonulnak le a szabadlevegőn tartózkodásra. Számukra nem előírás a zárt rendben történő séta. Jó idő esetén biztosított részükre az asztaliteniszezés, a sportpályán a futballozás, a füves területen, a padokon beszélgethetnek egymással. A nyári szünetben gyakori, hogy a nevelők a szabadban tartanak csoportos foglalkozásokat, oldottabb, kötetlenebb formában.

10. Fürdés

A fürdés a fiatalok és nagykorú dolgozó fogvatartottak részére a hét valamennyi napján biztosított az elhelyezési szinteken kialakított fürdő helyiségekben, annak ideje alkalmanként 7 (hét) perc. Külön

fürdési lehetőség van a sportfoglalkozásokat követően. Minden zárkában van folyamatos hideg és meleg víz ellátás is.

11. Étkezés

A fogvatartottak részére az intézet székhelyén fogvatartotti konyhán felnőtt fogvatartottak készítik a normál, a diétás és a vegetáriánus ételeket. A telephelyen költségvetésben foglalkoztatott osztószakácsok végzik az étel kiosztását. A kiszállított élelem minőségi ellenőrzését az egészségügyi osztály végzi, illetve ételminta kerül letárolásra. Az ételt az elítéltek az intézet étkezdéjében kulturált körülmények között, míg az előzetesen letartóztatottak zárkájukban fogyaszthatják el. Az osztás a körlet-főfelügyelő, körlet-felügyelő ellenőrzése mellett történik, az étkezdében történő ebéd elfogyasztását a nevelők is rendszeresen ellenőrzik.

A vallási igényeket kielégítő ételeket - amennyiben az az intézet rabkonyháján el tudjuk készíteni – szintén az intézet konyháján készítjük. Amennyiben erre nincs lehetőség, úgy együttműködési megállapodás alapján a normatív költség terhére, vagy karitatív felajánlás formájában.

12. Orvosi ellátás

Az intézet minden dolgozója, a vezetőktől az egészségügyi személyzet képviselőig, rendkívül udvarias és segítőkész volt a Bizottság munkatársaival, ez nagyban megkönnyítette munkánkat.

Az intézet egészségügyi személyzete által adott tájékoztatás szerint, a BAZ Megyei BV-ben két orvos dolgozik, az egyikük főállásban a fiatalkorúak börtönében, a másik orvos a bv. intézetben. Betegség, szabadságolás esetén egymást helyettesítik. A fiatalkorúak börtönében foglalkoztatott orvos végzettsége szerint neurológus, a bv-ben dolgozó pedig pszichiáter. Ebből a szempontból szerencsés helyzetben van ez körlet, mert helyben el tudják látni a legtöbb, pszichológiai ellátásra szoruló fogvatartottat. Ritkán van szükség arra, hogy valakit az IMEI-be vigyenek, ez csak olyan esetben fordul elő, amikor valamilyen komplexebb kivizsgálásra van szükség, illetve ha a fogvatartottnak ez a kifejezett kérése. Az IMEI-be szállítás általában előjegyzéssel működik, havonta 1 fő mehet oda.

Ha valakinek egészségügyi panasa van, az feliratkozhat orvosi vizsgálatra. Az orvosi vizsgálatok naponta zajlanak. A vizsgálat során csak az orvos és egy ápoló van jelen, kivéve a IV-es biztonsági csoportba sorolt fogvatartottak esetében. Az intézmény területén éjszaka nem tartózkodik ápoló. A rendelési időn kívüli, például éjszakai vagy hétvégi hirtelen rosszullétek esetén a városi ügyeletet, illetve a mentőket hívhatják, az együttműködés zavartalan.

Közegészségügyi ellenőrzés havi rendszerességgel van. Az orvos, saját elmondása szerint, havonta legalább egyszer körbemegy és ellenőrzi a zárkák állapotát, valamint a fogvatartottak általános egészségi állapotát.

Új fogvatartott befogadásakor általános orvosi és pszichológiai vizsgálat van. HIV szűrést és EKG-t opcionálisan lehet kérvényezni. Véleményünk szerint a fogvatartottak nincsenek megfelelően informálva ezen vizsgálatok fontosságáról. A tájékozott beleegyezés joga őket is megilleti, ezért fontos lenne a fogvatartottak részletes egészségügyi tájékoztatása, valamint szükség esetén pszichoedukáció. Az egészségügyi ápolószemélyzet és az bv. orvosa is készséggel állt a Bizottság rendelkezésére. A FK börtönben dolgozó orvostól megtudtuk, hogy a fiatalkorúak arányaiban kevés gyógyszert szednek. A pszichiátriai gyógyszereket porítva kapják. Leggyakoribb gyógyszerek: Xanax, Frontin. Rivotril nem szoktak adni a fogvatartottnak a visszaélések elkerülése végett.

Tüdőszűrésen évente kétszer vesznek részt. Régebben volt hepatitis C szűrés is, de most már nincs erre lehetőség. Véleményünk szerint jó lenne, hogy ha újra lenne rendszeres (legalább évente egyszer) HCV szűrés. Évente van bőrgyógyászati és fogászati szűrés, illetve évente egyszer van egészségnap. Részben a nevelők feladata az egészségfejlesztés, önállóságra nevelés. Azt is megtudtuk, hogy a nevelők csoportfoglalkozásokat is szerveznek, amelyeket nagyon szeretnek a fogvatartottak, azonban szakmai szempontból kifogásolható, hogy a nevelők úgy tartanak feszültségoldó és öngyilkosság megelőző csoportokat, hogy ehhez semmiféle szakmai segítséget nem kapnak. Ismereteiket autodidakta módon szerzik. A kezdeményezést üdvözlendőnek tartjuk, de nem győzzük hangsúlyozni, hogy ezen csoportok vezetése alapos szakmai felkészültséget igényel. Az egészségügyi személyzet elmondása szerint befejezett öngyilkosság nem volt az utóbbi 2 évben. 2013-ban 1 fő kísérelt meg öngyilkosságot a BV-ben.

A Bizottság munkatársai nem észleltek az orvos által alkalmazott gyógymódokra tett súlyos panaszt a fogvatartottak részéről. A fiatalkorúak körletébenben, a Bizottság látogatásakor 1 fő jelezte, hogy szeretne a látogató orvossal beszélni.

Továbbá a látogatásunkkor egy fogvatartottról tudunk, aki előző nap az IMEI-ben járt, dühkitörés, illetve öngyilkossági szándék hangoztatása miatt. Ez a fiatalok két hete került Tökölről a BAZ Megyei fiatalok börtönébe. Jelenleg egyedül van egy zárában, állítólag ez az, amit nem bír elviselni. Az IMEI-ben kapott ambuláns lap alapján a fogvatartott pszichés státusza negatív. Ennek ellenére megemelték a fogvatartott gyógyszer adagját az IMEI-ben és indokolatlan mennyiségű antipszichotikumot, valamint szedatívumot írtak fel neki.

A körletben jelenleg 1 fő állású pszichológus dolgozik, a Bizottság látogatásakor már folyamatban volt egy második fő állású pszichológus munkába állása.

Ami véleményünk szerint problémás, az hogy nincs adat arra vonatkozóan, hogy a fogvatartottak hány százaléka tartozik az értelmi fogyatékosok csoportjába. Minden befogadáskor van pszichológiai vizsgálat, amely a pszichológiai explorációt foglalja magában. További vizsgálatok abban az esetben történnek, ha a fogvatartottnak van korábbi pszichiátriai anamnézise. A pszichológus szerint a fogvatartottak 20-30%-a értelmi fogyatékos, erre vonatkozó biztos információi azonban nincsenek. Intelligencia tesztet csak saját kérelemre végeznek el a fogvatartottakkal, általában szabadulások előtt szokták ezt kérvényezni. A Bizottság véleménye szerint az intelligencia teszt elvégzése lehetne minden befogadáskor kötelező. Ez azért lenne fontos, hogy mindenki a képességeinek megfelelő oktatáshoz juthasson.

Havonta 1 pszichológiai szemle van, egyébként a pszichológussal való találkozás krízisintervenció jellegű, a találkozás kezdeményezéséhez kérelmet kell benyújtani.

A pszichológus elmondása szerint az FK intézet fő büszkesége a kutyás program, amelyet 2012-ben kezdtek el. Jelenleg a második turnus zajlik az intézetben. Ez azt jelenti, hogy két fogvatartott gondoz egy kutyát 10 hónapon keresztül, és később ezek a kutyák vakvezető kutyának lesznek kiképezve. A kutyákkal foglalkozó fogvatartottak, nagyon szeretik ezt a programot, hiszen így különleges bánásmódban részesülnek, saját napirendjük van, többet lehetnek a szabad levegőn stb. Első körben a programba kerülés feltétele az volt, hogy valaki állami gondozott vagy értelmi fogyatékos legyen. Itt felmerül a kérdés, hogy ha az intelligencia-teszt nem kötelezően elvégzendő vizsgálat minden befogadáskor, akkor hogyan tudják kiválasztani, hogy ki kerüljön a programba. Ugyanakkor támogatjuk ezt a kezdeményezést és reméljük, hogy mihamarabb lesz lehetőség még több fiatalok bevonni a programba.

A Magyar Helsinki Bizottság legutóbbi látogatása óta a gyógyító-nevelő csoport megszűnt, mert az IMEI (amely intézménynek joga van kijelölni a speciális igényű fogvatartottakat) senkit nem javasolt a csoportba. Most van folyamatban egy pszichoszociális körlet kialakítása, amelyet a parancsnok saját hatáskörén belül jelöl ki, ami a speciális igényű gyerekek különleges bánásmódját tenné lehetővé, illetve a bántalmazásnak kitett fogvatartottak körében is preventív szerepe lenne a körletben.

Az FK-ban továbbra is működik drogprevenció csoport, bekerülés saját kérelemre történik. Jelenleg itt elhelyezettek száma: 1 fő.

A korábbi bábterápiás foglalkozás sajnálatos módon a két intézet (BV és FK) összevonásakor megszűnt.

Véleményünk szerint a FK intézetben lakók pszichológiai ellátása a körülményekhez képest megfelelő, a pszichológus kolléga lelkesen és alaposan látja el a munkáját.

Vizsgálatunk szerint kifogásolható az a tény, hogy az FK-ban dolgozó pszichológus végzi a saját kollégáinak az alkalmassági vizsgálatát, mind az első alkalommal, mind a két évenkénti felülvizsgálatot. Ez szerintünk problematikus, mivel a BVOP rendelethez kötelezheti őket terápiára, azonban hogy elkerüljék a kollégák kompromittálását, általában nincs nyoma a pszichológussal való konzultációnak. Továbbá véleményünk szerint probléma, hogy ebben a pszichésen igen megterhelő környezetben nincs szupervízió a dolgozók számára. Véleményünk szerint jobb lenne, hogy ha a BVOP-n belül úgy oldanák meg az alkalmazottak alkalmassági vizsgálatát, hogy a pszichológusok nem a saját körletükben vizsgálják az alkalmazottakat, hanem forgós rendszerben. Javasoljuk továbbá az alkalmazottak fokozott pszichés támogatását.

Az országos parancsnok megjegyzése: „A nevelők szakmai felkészültségére vonatkozó aggályai kapcsolatban – amely a csoportfoglalkozások szakszerű lefolytatására való alkalmasságára irányul – tájékoztatom, hogy a fogvatartottak körében népszerűek a foglalkozások, azokon szívesen részt vesznek.” Ezen a területen a jövőben jelentős változások várhatóak, mert egy TÁMOP projekt keretében kiemelt mód van kiemelt figyelmet fordítani a munkatársak – különösen a nevelők, szociális segédelőadók és a körletfelügyelők), továbbá a projekt megvalósításában érintett kollégák szakmai képzésére is.

Ugyanakkor az országos parancsnok egyetért azzal a kritikával, hogy ugyanaz a pszichológus végzi saját kollégáinak alkalmassági felülvizsgálatát, ezért utasította az Intézet parancsnokát a probléma megoldására. A Helsinki Bizottság által javasolt „körforgásos modellt” három bv. intézet együttműködésében már alkalmazzák, így ott el is érték, hogy a pszichológusok nem a saját személyi állományuk vonatkozásában végzik a felülvizsgálatokat.

13. Munkavégzés

Munkavégzésre az intézetben jelenleg nincs lehetőség, azaz fiatalok fogvatartottakat az intézetben díjazás elleni munkavégzés keretében nem foglalkoztatnak. Intézet fenntartási munkát azonban végezhetnek/sem végeznek. Terápiás munka sem érhető el.

Egyébként a munkaügyi felügyeletet a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságának munkavédelmi főfelügyelője előírás szerint 5 évente, valamint évente, ezen felül pedig szűrőpróbaszerűen végez ellenőrzést. A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei BV Intézet Tűz- és munkavédelmi vezetője előírás szerint negyedévente, valamint szűrőpróbaszerűen végez ellenőrzést.

14. Fenyítések, jutalmazás

A 2012. évben 19 esetben alkalmaztak magánelzárás fenyítést. A fenyítés végrehajtásának megkezdését minden esetben orvosi vizsgálat előzi meg, melynek megállapításait az orvos írásban is rögzíti a fegyelmi iratok részét képező mellékleten. A szabadlevegőn való tartózkodás a magánelzárás fenyítés hatálya alatt álló fogvatartottak részére is biztosított napi egy óra időtartamban.

Fenyítések megoszlása	
feddés	90
kiétkezés csökkentése	41
magánelzárás	19
összesen:	150

2012. évben egy esetben élt az intézet a rövidtartamú eltávozás jutalmazási formával (nagykorú fogvatartott), valamint 1 esetben a kimaradás, mint jutalmazási formával (fiatalok fogvatartott) tekintetében.

Jutalmak megoszlása	
dicséret	100
soron kívüli csomag	15
soron kívül látogató fogadása	48
látogatási idő meghosszabbítása	0
fenyítés nyilvántartásból törlése	1
személyes szükségletekre fordítható összeg növelése	0
kimaradás	1
rövid tartamú eltávozás	0

15. Kapcsolat a külvilággal, védővel

A fiatalok fogvatartottak havi 2 alkalommal 1-1 óra időtartamban, a nagykorú fogvatartottak havonta egy alkalommal 90 perc időtartamban fogadhatnak *látogatót*. A fogvatartottak ezen felül még részesülhetnek a soron kívüli látogató fogadás jutalomban. A látogatófogadás biztosítása minden esetben asztal mellett ülve történik., érkezéskor távozáskor üdvözölhetik egymást fizikai kontaktus által. Élelmiszer behozatala nem engedélyezett.

A fogvatartottak havonta egy tisztasági és egy élelmiszer *csomagot* kaphatnak. A tisztasági csomag nagysága 10 kg-, az élelmiszer csomag 5 kg súlyhatárig engedélyezett.

A fiatalok fogvatartottak heti 2 alkalommal max. 10 perc időtartamban, a nagykorú fogvatartottak heti 3 alkalommal max. 10 perc időtartamban használhatják *telefont*, a szinteken elhelyezett nyilvános készülékeken keresztül. ***Ezt mi szükségtelen és igazságtalan megkülönböztetésnek tartjuk. Javasoljuk, hogy az fk. fogvatartottak is legalább heti 3-szor telefonálhassanak.***

Intézet megjegyzése: A Házi rendet ennek megfelelően módosítjuk.

Sajátos problémaként merült fel, hogy a fogvatartottak jelenleg két esetben hagyhatják el ideiglenesen a börtön épületét: családtag súlyos betegsége vagy temetés okán. A személyes beszélgetések során több apa fájalta, hogy a ***fogvatartása idején született gyermeke születésénél nem lehetett jelen***. Véleményünk szerint megfontolandó annak a lehetősége, hogy biztosítsák az apák eltávozását gyermekük születése idejére azért, hogy amennyiben erre az anya és az apa közösen igényt tart, az apa jelen lehessen a szülésnél. Véleményünk szerint ennek hosszú távon több pozitív hatása is lehet: (1) a szülésnél való jelenlét megerősíti a családi kötelékeket, az apa erősebben kötődhet gyermekéhez; ez növeli annak az esélyét, hogy a fogvatartás ideje alatt a fogvatartott családja nem esik szét, és szabadulása után otthonába térhet vissza, egyszersmind a társadalomba is eredményesebben illeszkedik be újra; (2) e jótékony hatások hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a fogvatartott a börtönben nyugodtabb, könnyebben kezelhető, jobb magaviselettel rendelkezik majd, illetve a gyermek születését megelőző időszakban is arra ösztönözheti a fogvatartottat, hogy jó magaviseletet tanúsítson.

Tekintettel arra, hogy az egészségügyi és egészségbiztosítási szabályozás is betegségként kezeli a szülést, jogi alapja is van annak, hogy a szülésen való megjelenés beilleszthető legyen a betegség kategóriájába. De a születés evidensen tekinthető olyan családi körülménynek, ami a Bvtvr. 2. § (5) bekezdése szerinti félbeszakítási oknak.

Az országos parancsnok szerint a gyermek születése valóban minősülhet olyan fontos családi oknak, ami a büntetés félbeszakítását indokolhatja.

A *védővel való kapcsolattartás* semmilyen formában nem korlátozott (gyakoriság, időtartam), többnyire hivatali időben történik, erre összesen három helyiség szolgál a földszinten.

A fogvatartottak havonta két alkalommal élhetnek a *kiértkezés* lehetőségével. A BÜFÉ árai közelítenek a nagyáruházak árszínvonalához.

A fogvatartottak közül többen panaszkodtak a fiatalok közül a bolt áaira, ami hamar irrelevánssá válik, mert egy bv. kft. veszi át az árusítást, ezt követően az árak csökkentek az intézet tájékoztatása szerint. A megküldött árlistán szereplő termékek árai valóban reális árazásúak.

Kéthetenként egy alkalommal van lehetőségük a fogvatartottaknak a *pártfogóval való találkozásra*. A pártfogó felügyelő a nyilvántartó csoport által rendelkezésre bocsátott szabaduló lista alapján kezdi el a reszocializációs és reintegrációs foglalkozás sorozatot, különös figyelmet fordítva a bekerülésük előtt - gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló fogvatartottak tekintetében.

Külső kontroll és gyakorisága

A fiatalok fogvatartottak felügyeletét ellátó bv. ügyész kéthetenként végez törvényességi vizsgálatot. 2012. évben egy alkalommal tett látogatást intézetünkben az Alapvető Jogok Biztosa által felhatalmazott csoport.

Az intézetnek – tájékoztatása szerint – a következő civil szervezetekkel van kapcsolata:

- Forrásvíz Kulturális Alapítvány
- Nem Adom Fel Ház
- Drogambulancia Alapítvány
- Jehova Tanúi Egyház
- Magyar Evangéliumi Börtönmisszió
- Váltóság Alapítvány
- Magyar Vakok és Gyengén látók Országos Szövetsége

16. Művelődés, szórakozás, oktatás, sport

16.1. Művelődési, szórakozási lehetőségek

Az intézetben a fogvatartottak számára negyedéves, heti és napi program alapján biztosított a kulturális, szabadidős és sportolási lehetőség, az ilyen foglalkozásokon a részvétel minden esetben önkéntes.

Az intézetben kertészet szakkör működik, melynek keretén belül a fogvatartottak elméleti felkészítését és gyakorlati oktatását szakirányú végzettséggel rendelkező külső szakkörvezető végzi. A kertészeti szakkör munkájába a fogvatartottak kérelmükre kapcsolódhatnak be. A fiatalok körében nagyon kedvelt ez a tevékenység, sokan a civil életben is dolgoztak mezőgazdaságban, háztájiban. Téli időszakban, illetve rossz idő esetén többnyire elméleti foglalkozások vannak, illetve előkészítik a tavaszi munkákat, palántákat nevelnek. Tavasztól késő őszig a szakkörvezető irányításával a gyakorlati foglalkozások mindennaposak egyszerre 6-8 fős csoport részére. A nyári oktatási szünet idején még inkább megnő az érdeklődés a szabadtéri foglalkozások iránt, ekkor egyszerre 10-12 fő is lenn van a foglalkozáson. Egy évben 40 – 50 fő is részt vesz a foglalkozásokon.

Kölyökkutya nevelési program keretében 2 kölyökkutyát helyeztek ki az intézetbe, melyek tartását, gondozását a kutyák kb. 12 hónapos koráig 4 fő önként jelentkező fiatalok fogvatartott végzi el.

Nevelési irányítással társasjáték klub, sportszakkör és életvitel szakkör működik, melyeken heti rendszerességgel 6-8 fő fogvatartott vesz részt.

A jövőre nézve életvezetési szakkör bevezetését tervezi az intézet, amelynek tematikáját kidolgozásra került. A szakköri foglalkozások mindig igazodnának a kertészeti szakkör munkájához (meglévő termények megismerése, feldolgozása). A szakkörvezetővel egyeztetve télen bent termesztendő fűszernövények ültetnének, termesztenének, használnának fel. Első héten az ügyintézővel, második héten a viselkedéskultúrával, harmadik héten a háztartással foglalkoznának, majd negyedik héten a szakkörön a fogvatartottak a főzés alapismereteivel, majd a technikájával ismerkednének meg. Az itt elkészített ételeket együtt fogyaszthatják el. A balesetvédelmi tájékoztatás megtartása után végeznének gyakorlati feladatokat a fogvatartottak.

Intézet kiegészítése: Megkezdődtek az elméleti foglalkozások, valamint a jelenleg végrehajtható gyakorlati foglalkozás – főzés – előkészületei is megtörténtek, kötődve a kertészetben megtermelt zöldségek, növények feldolgozásához. Az életvezetési szakkörön jelenleg 30 fő fiatalok vesz részt, a foglalkozásokat heti három alkalommal tartják a nevelők.

16.2. Sportolási lehetőségek, konditerem használatának feltételei

A fogvatartottak sportolási lehetőségeinek biztosítására tornaterem és egy salakos sportpálya áll rendelkezésre.

A sportpályán kerül megrendezésre a fiatalok fogvatartottak közötti kispályás labdarúgó bajnokság. A rendezvényre meghívásra kerülnek a fiatalok by. intézetek csapatai. Ezen kívül az elhelyezési szinteken és az udvaron ping-pong asztalok kerültek elhelyezésre. Arra törekszenek, hogy minden fogvatartotti csoport részére – a szabadlevegőn való tartózkodás során biztosított lehetőségen túl – legalább napi 1 óra időtartamban biztosítsanak sportolási lehetőséget. A nevelési szakterületen belül 1 fő férfi szociális előadó feladata a fiatalok sportolásának megszervezése, végrehajtása. Szombati napokon az ügyeletes nevelő, munkaszüneti napokon a körlet-főfelügyelő felelős a programtervben foglaltak végrehajtásáért. Az iskolai órarendben szintén szerepel testnevelés, így a tanuló fogvatartottaknak még több lehetőségük van a sportolásra.

16.3. Oktatás

A fogva tartott fiatalok túlnyomó többsége (kb. 80%-a) jár iskolába. Most még jobb volt a helyzet, hiszen a felújítási munkálatok miatt a nem tanuló vagy nem dolgozó fiatalokat átszállították Tökölre. Úgy látjuk, hogy a börtönkörülmények között méltányos ösztöndíj (kb. 10 ezer Ft) kellően ösztönzi a diákokat, ráadásul enyhíti a fiatalokat különösen sújtó börtönszegénységet. Felmerült, hogy a

jövőben a BVOP átalakítja az ösztöndíjrendszert, és a nivelláló szisztémában nagy szerepet kapna az iskolai teljesítmény. A civil életben, iskolákban, természetesen ösztönzőleg hathatna egy ilyen rendszer, de meglátásunk szerint a börtönviszonyok között minden olyan intézkedés, ami fokozza a fiatalok között egyébként is meglévő egyenlőtlenségeket, veszélyes helyzetet teremt, és az átrendezés „közösségi költsége” nagyobb lesz, mint a nivellálás hozadéka. **Egy érdemjegyekre épülő ösztöndíjrendszert látszólag fájdalommentesen be lehetne vezetni, mondjuk úgy, hogy a mostani keret 10%-ából képeznék a premizáció bázisát, de ennek révén a fiatalkorúak között jelentkező – „normál”, tehát nem börtönkörülmények között indokolható – egyenlőtlenség súlyos következményekkel járna.** Nem érné meg. Sokkal fontosabbnak tartjuk, hogy az eddigi ösztöndíjrendszert kiterjesszék a 8 osztály felett járó diákokra is. **Visszatetszőnek és károsnak találtuk, hogy a normál ütemben haladó diákok semmi pénzt nem kapnak, míg egy esetleg többszörös bukó meg hozzájut a támogatáshoz.** Az egyik 15 éves, aki 6. osztályba jár ösztöndíjat kap, míg kortársa, aki a többséggel haladt együtt, most, hogy kilencedikes, nem kap semmit. Úgy lenne helyes, ha mindkettőjük tanulását támogatnák.

Az országos parancsnok álláspontja szerint az oktatásban való részvételért járó díjazás valóban problematikus, de más okból, mint amit a Helsinki Bizottság kifogásol a jelentésben. Az országos parancsnok szerint az alanyi jogon járó juttatás azzal az eredménnyel jár, hogy a nem teljesítő tanuló ugyanúgy megkapja az ösztöndíjat, mint aki törekszik és jól tanul, így a motiváció nem a tudásvágy és teljesítés lesz az oktatásban való részvétel mellett, hanem a börtönszükséglet forrásának megteremtése. Pedig arra kell törekedni, hogy a tanulók felismerjék az oktatás morális értékét, és ne a pénz legyen az elsődleges motiváló tényező, hanem a tudásvágy. Az oktatásban a 2012/2013-as tanévben résztvevő 1389 tanuló ösztöndíja 15 millió forintot tett ki.

A Helsinki Bizottság reakciója: A legteljesebb mértékben egyetértünk azzal, hogy a büntetés-végrehajtás egyik fő feladata a fogvatartottak reintegrációjának elősegítése, amelyben kiemelt szerepet kap az iskolai oktatás. Továbbra is úgy látjuk azonban, hogy az eddigi ösztöndíjrendszer átalakítása, amely nyomán az egységes pénzbeli térítést ezentúl elsősorban a tanulmányi eredmény alapján kiszámított teljesítményfinanszírozás váltja fel, e nemes céllal ellentétes hatást gerjeszt: visszafogja a tanulási kedvet, feszültséget szít a fiatalkorú elítéltek között, vagyis végeredményben akadályozza a fogvatartottak későbbi reintegrációját. Kutatások egyértelműen bizonyítják, hogy minden egyes iskolapadban töltött hónap még azoknak az életkilátásait is javítja, akik egyébként bukdácsolnak vagy nem érdekli őket a tanulás. Az általános iskolai végzettség az egyik legfontosabb választóvonal a munkaerőpiacon is, aki nem rendelkezik vele, gyakorlatilag minden esélyét elveszíti a tartós, legális és jövedelmező munkának, végeredményben a „társadalmi tagságnak”, és ez a nemkívánatos helyzet nagy eséllyel tereli őt a devianciák, köztük a bűnözés világa felé.

A tanulók közötti pénzbeli differenciális a börtönön belül nagy valószínűséggel azzal a nem szándékolt következménnyel jár, hogy az ösztöndíjból kevéssé vagy egyáltalán nem részesülők még kevesebb figyelmet fordítanak a tanulásra vagy akár abba is hagyják tanulmányaikat. Ez az új szisztéma a különbségekre mindig érzékenyen reagáló börtönökben a fogvatartottak közötti feszültséget szül, agressziót vált ki. Különösen így van ez a fiatalkorú fogvatartottaknál. Mint korábban is írtuk, elfogadhatónak tartunk kisebb teljesítményalapú differenciálást. Az ösztönzés módja inkább a jutalmazás (nevelői dicséret) lehet, amely esetenként elősegítheti a feltételes szabadlábra helyezést is.

Vitathatatlanul nemes a cél, hogy a fogvatartottak versenyképes, minőségi tudást szerezzenek. Csakhogy erre több okból is kevés az esély. Túlzott elvárás az is, hogy a diákok tudásvágyból vagy morális elkötelezettségből tanuljanak ezután. (Ez a börtön világán kívül is igen ritka.) Reálisabb, ha a büntetés-végrehajtás elérhetőbb célokat fogalmaz meg. Voltaképpen lényegében mindegy, hogy milyen motívumok bírnak rá egy fiatalra a tanulásra. Sokaknál a börtönélet monotonitását törli meg az iskolába járás, míg másoknál az ösztöndíj jelenti a fő motivációt. Ezért javasoljuk továbbra is, hogy ne csak nyolcadikig kapjanak a fiatalok ösztöndíjat, ha nem a felsőbb évfolyamoknál is. Ez nyilvánvalóan növeli az eddigi évi 15 milliós kiadást, amit eddig ösztöndíjra szántak, de a támogatás lehetősége ezzel együtt ösztönzi a továbbtanulókat, ami erősíti reintegrációs esélyeiket is. Merthogy az általános iskolai végzettség után a szakiskolai végzettség, de különösen az érettségi jelenti az újabb szelekciós határt a társadalmi tagsághoz.

Az országos parancsnok a jelentés véglegesítése előtt adott reakciójában a fentiekkel kapcsolatban kifejtette, hogy a jövőbeni szakmai elképzelések szerint kiterjesztik az ösztöndíjban részesülő fogvatartottak körét a gimnáziumi, szakközépiskolai, szakiskolai oktatásban, szakképzésben vagy továbbképzésben, továbbá a felsőoktatásban részt vevőkre is.

Sajátos probléma a középsúlyos vagy enyhe fokú értelmi fogyatékos fiatalok helyzete is. A vezető nevelő elmondása szerint 50-60, a pszichológus szerint a fogvatartottak között közel 30 százalékra tehető azoknak a fogvatartottaknak az aránya, akik középsúlyos vagy enyhe fokú értelmi fogyatékosok általános iskoláinak tanulói voltak. Amennyiben ezek a tanulók valóban valamilyen szintű értelmi fogyatékosokkal élnek, akkor ők társaiknál nagyobb mértékben kiszolgáltatottak az intézményen belüli visszaéléseknek, esetleges erőszaknak, illetve nagyobb az esélye annak, hogy nem tudnak beszámolni az őket ért atrocitásokról. **Javasoljuk, hogy**

- **vegyék számba** az érintett fogvatartottakat, illetve amennyiben erre lehetőség van, az intézmény statisztikai adatbázisában hozzák létre az ehhez szükséges statisztikai kategóriákat (például: korábban vagy jelenleg sajátos nevelési igényű tanuló), továbbá javasoljuk, hogy
- **konzultáljanak** fogyatékos személyek ellátásában kompetens szakértővel a fogyatékos fogvatartottak speciális ellátási igényeinek vonatkozásában. Amennyiben szükséges, szívesen segítünk megfelelő szaktudással bíró szakértő felkutatásában.

Felhívjuk a figyelmet arra a lehetőségre, hogy a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény 45. § (3) bekezdése alapján a fogyatékos tanulók tankötelezettsége meghosszabbítható a 23. életévig.

Intézet megjegyzése: A pszichológusok tevékenységét szabályozó módszertani útmutató kiadásáról szóló 1-1/44/2010. (VII. 14.) OP intézkedés alapján a pszichológiai vizsgálatok célja, a vélemény kialakítása érdekében a fogvatartott megismerése, illetve a terápiás jellegű foglalkozás megalapozása. A pszichológus a befogadási szűrővizsgálat során feltárja a befogadott személyiségének általános jellemzőit, különös tekintettel a suicid veszélyeztetettségére. A befogadási eljárás során alkalmazott explorációs interjú kitér többek között a fogvatartott iskolai végzettségére, a bizonyítványt kiállító intézmény „jellegére”, a korábbi pszichológiai, pszichiátriai ellátására, a családi terheltség megállapítására. Ezek alapján jelenleg hat havi rendszerességgel kimutatás készül, mely tartalmazza a sajátos nevelési igényű tanulók névsorát, elhelyezését.

A sajátos nevelési igényű tanulókról készített szakértői vélemény megkérése, szükség esetén új szakértői vélemény elkészítésének a kezdeményezése, az iskolaváltozás bejelentése az iskola feladata, melyről az iskola képviselőjét tájékoztattuk.

Külön problémát jelent a pár napra, egy két hétre elzár, tanköteles korú fiatalok helyzete. Őket elvileg be kellene iskoláztatni, ilyen időintervallumban azonban ez praktikusan lehetetlen. Ez egy újabb ok álláspontunk szerint a fiatalok elzárásának megszüntetése mellett.

A fenti közoktatás keretében megvalósuló oktatáson túlmenően az intézetben további képzések is folytak, illetve folynak. A TÁMOP 5.6.2. projektbe az ingatlanfenntartó-karbantartó képzésen 11 fő fiatalok és 1 fő nagykorú fogvatartott vett részt és szerzett szakmát.

A térburkoló szakmaképzésen 17 fő fiatalok fogvatartott vizsgázott sikeresen.

2012. évben a TÁMOP 5.6.1.A-11/4-2011-0016 Elítéltek visszavezetése a társadalomba képzési és foglalkoztatási, valamint egyéb reintegrációs programokon keresztül az intézet Telephelyén elhelyezett fogvatartottak közül 10-12 fő részére fejlesztőpedagógusi foglalkozásokat, konfliktuskezelést és problémamegoldással kapcsolatos csoportfoglalkozást tartottak a Drogambulancia Alapítvány munkatársai.

2012. évben havi rendszerességgel ismeretterjesztő előadást tartott a Jedlik Ányos Tudományos és Ismeretterjesztő Társaság munkatársa.

A látogatás során szinte minden fogvatartott az induló új TÁMOP programos képzésre várt, nyilvánvaló volt, **hogy nem tudják pontosan, mikor, milyen feltételekkel, hány fő részvételével indul a program. Ezért javasolt egyértelmű, akár faliújságon történő írásos tájékoztatás erről is, és minden hasonló lehetőségről.**

Intézet megjegyzése: A TÁMOP 5.6.3. kiemelt projektben csak akkor tudunk érdemibb tájékoztatót adni a fogvatartottak részére (pl. tréning, szakmaképzés időpontja és), ha már ezek előkészítése, ütemezése, kiválasztása megtörtént mivel ezekben az esetekben közbeszerzési eljárást is le kell folytatni. Folyamatos a fogvatartottak motivációjának fenntartása. A projektnek ebben a fázisában a kollégák felméri a bevonható fogvatartottak körét és rendszeresen tájékoztatják a fiatalokat azokról az információkról, amikről ezt már megtehetik. Egyéni-, és csoportos foglalkozásokat tartanak részükre, így az éppen aktuális információt átadják a fogvatartottaknak.

16.4. Vallási szertartásokon való részvétel

Az intézet Telephelyén imaterem áll rendelkezésre a vallási szertartások lebonyolításához, melyeken a részvétel önkéntes jelentkezés alapján történik.

16.5. A könyvtárhasználat alapvető szabályai

A fogvatartottak egyszerre 2 könyvet kölcsönözhetnek 2 hét időtartamra, károkozás, rongálás esetén kártérítési eljárást kezdeményez velük szemben az intézet. A könyvtári foglalkozások a heti és napi program alapján kerülnek végrehajtásra.

Általánosabb probléma: bár a börtönparancsnok beszámolt arról, hogy törekednek arra, hogy a fiatalok szabadidejének minél nagyobb részében találjanak számukra elfoglaltságot. Ezt fontos és üdvös törekvésnek tartjuk. Sajnos, egyelőre az idő teljes kihasználásáról még szó sincs. **Az iskola ugyan a többségnek teremt rendszeres elfoglaltságot, de éppen a nyári szünet ideje alatt még ez is hiányzik.** A kisebb szakkörszerű foglalkozások jó kezdeményezések, de főleg pénz- és emberhiány miatt kevés van belőlük: kutyanevelésben 4–6 fő, kertészkedésben 10–12 fő vesz részt. A fiatalok a TÁMOP szakképzéséhez fűztek – mint kiderült – túlzott reményeket. A tulajdonképpeni képzés – ami nyilvánvalóan jó dolog, hogy lesz – legkorábban jövőre indulhat meg.

Egy új, országosan is jelentős probléma: az elzárás végrehajtása

Egy újabb bv. intézet, ahol nagy gondot jelent a megszorított elzárások szabályos végrehajtása. Külön nehezíti a dolgot, hogy a fiatalok számára szigorúbb befogadási-szabadítási szabályok érvényesek. A fiatal csak akkor lehet szabadítani, ha törvényes képviselője átveszi. Sokszor azonban ők nem jelentkeznek, így elzárás után a fiatalokat a gyermekvédelmi szakszolgálatnak adják át. Gondot jelent az is (de ez már a felnőtteknél is), ha rendőr „fogja” meg hétvégén az elzárásra be nem vonulókat. Mivel a bv.-nél nincs ügyeleti készenléti szolgálat, ezért külön kollegát kell berendelni, illetve nagy a túltöltés, a jogellenes fogvatartás veszélye. Az is gondot jelent, hogy míg a rendőrség órákban számolja a szabadságkorlátozást, addig a bv. „időszámítása” naptári nap alapú. Fiatalok elzárásossal Szirmabesenyőn nem találkoztunk.

A BAZ Megyei Bv. a központi (Fazekas utcai) épületében tartja fogva a felnőtt elzárásosokat. Mindegyikükkel szót váltottunk. Mit követtek el, és mennyit ülnek?

- 1) nő (Miskolc), 2013. február 25. óta folyamatosan tölti be nem fizetett szabálysértési bírságai miatt kiszabott elzárásokat. Szeptemberig már kiszabták rá az elzárást, de várhatóan jövő tavaszig fog ülni. Van 2012. május előtti bírsága, ezek közül van, amit a bíróság 1000 Ft/nap számított át. Tiltott kéjelgés miatt 147 rendbeli bírsága van. 3 kiskorú gyereke van. Szívesen törlesztett volna közmunkával, de a munkaügyi központ nem tudott biztosítani neki munkát. Erről nem kapott papírt, a bíróság nem vette figyelembe.
- 2) nő (Edelény), közterületi alkoholfogyasztás 20 000 Ft / 20 nap.
- 3) nő (Kazincbarcika), garázdaság (kiabált a postamesterrel) 40 000 Ft / 20 nap
- 4) férfi, közlekedési szs. (ketten ültek a biciklin, amin nem volt lámpa) 75 000 Ft / 15 nap
- 5) férfi (Miskolc), rendbírság (nem ment el tanúként a bírósági tárgyalásra) 200 000 Ft / 50 nap
- 6) férfi (Miskolc), szemetelés (hajléktalanként guberált a kukában) 14 000 Ft / 7 nap (maga vonult be)

- 7) férfi (Miskolc), jogszerű rendőri intézkedésnek ellenállt (trágárságok a rendőröknek – gyakorlatilag hatóság megsértése) egyből 18 nap elzárás
- 8) férfi (Kazincbarcika), közlekedési szs. (nem volt csengő és lámpa a biciklijén) 20 000 Ft/ 20 nap
- 9) férfi (Sajószentpéter), köztisztasági szs. (közterületen vizelt) 30 000 Ft / 6 nap
- 10) férfi (Alsózsoltca), közlekedési szs. (nem volt a biciklijén lámpa) 50 000 Ft / 10 nap
- 11) férfi (Miskolc), jogszerű rendőri intézkedésnek ellenállt (trágárságok a rendőröknek – gyakorlatilag hatóság megsértése) egyből 5 nap elzárás

Az egész elzárásos helyzet áttekintése és értelmezése érdekében a Helsinki Bizottság programvezetője kérte az intézetet, hogy készítsen egy átfogó helyzetelemzést arról, hogy 2012-ben és 2013-ban e vonatkozásban milyen teherrel és problémákkal szembesült az intézet. Ennek releváns részleteit változtatás nélkül tesszük közzé.

Az elzárás végrehajtásának szabályozása és a főbb feladatok

A büntetés-végrehajtásnak a szabadságvesztés és előzetes letartóztatás foganatosítása mellett feladata a szabálysértési elzárás (pénzbírság, helyszíni bírság, illetve a közérdekű munka helyébe lépő elzárás) hatálya alatt állók szabadságelvonásának végrehajtása.

A szabálysértési elzárás hatálya alatt állók szabadságelvonásának végrehajtását a büntetés-végrehajtási szervezetről szóló 1995. évi CVII. törvény 4. § (2) bekezdés c) pontja alapján, illetve a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény, valamint az elzárás végrehajtásának részletes szabályozására kiadott 17/2012. (IV.5.) BM rendelet (továbbiakban: Rendelet), továbbá a büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet XI. fejezetében meghatározott szabályok alapján hajtják végre az erre kijelölt büntetés-végrehajtási intézetek.

Fenti szabályozás-változások 2012. április 15-én hoztak változást intézetünkbe, az alábbiak szerint:

A Rendelet 1. § (1) bekezdése értelmében az elzárást a szabálysértési elzárás végrehajtását foganatosító intézetek kijelöléséről szóló kormányrendeletben meghatározott büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani. A (2) bekezdés értelmében, ha az elkövető előzetes letartóztatásban van, vagy szabadságvesztést tölt, az elzárást ugyanabban a büntetés-végrehajtási intézetben kell végrehajtani.

A 42/2012. (III.20) Kormányrendelet meghatározza az elzárás végrehajtását foganatosító intézeteket az elkövető lakóhelye szerint, mely szerint továbbra is 18 intézet áll rendelkezésre a felnőtt korú elkövető, illetve 8 intézet fiatalkorú elkövetők esetében (összesen 27 intézet). Ebben az előző időszakhoz képest nem történt változás, viszont meghatározásra került az is, hogy ha a fiatalkorúak elhelyezésére kijelölt intézetekben nincs férőhely, vagy a szabálysértési őrizet beszámítását követően az elzárás végrehajtandó részéből kevesebb, mint 15 nap van hátra, akkor az a felnőtt korúak számára kijelölt intézetben is végrehajtható.

Alapvetően a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Bv. Intézet az elkövető lakóhelye szerinti illetékességgel a felnőtt férfi és női szabálysértési elzárás végrehajtására lett kijelölve, de a Rendelet tartalmaz olyan szabályozást, mely szerint a fiatalkorúak elzárását is végre kell hajtaniuk meghatározott esetekben.

Továbbá az új szabályozás értelmében a 10 nap alatti pénzbírságot helyettesítő elzárás végrehajtása is a bv. intézet feladata.

Elzárásra beutalt befogadása

1.) Az elkövetőt be kell fogadni az elzárás végrehajtására a bíróság jogerős és végrehajthatósági záradékkal ellátott elzárást kiszabó, illetve a meg nem fizetett pénzbírságot, helyszíni bírságot illetve a közérdekű munka helyébe lépő elzárást átváltoztató határozata alapján.

A befogadási eljárást hivatali időn kívül is le kell folytatni. Ilyen esetben a biztonsági tiszt köteles megvizsgálni a kiszabott elzárás tartamát, mely, ha folyamatában munkaszüneti napra esik, úgy be kell rendelni a befogadási, valamint a szabadítási eljárás végrehajtásában érintett hivatásos állományú tagot, munkavállalót.

3.) Nincs helye befogadásnak, ha

- a.) a bíróság határozata a büntetés-végrehajtási intézethez nem érkezett meg, és azt az elzárás megkezdésére jelentkező elkövető sem hozta magával, valamint ha kétséget kizáróan megállapítható, hogy a jelentkező személy az elkövetővel nem azonos,
- b.) orvosi vizsgálat megállapítja, hogy olyan súlyos betegségben szenved, amely miatt sürgősségi ellátásra, kórházi ápolásra szorul,
- c.) orvosi igazolás bizonyítja azt, hogy az elkövető veszélyeztetett terhes vagy terhessége a negyedik hónapot elérte,
- d.) az elkövető a lakóhelye szerint illetékes önkormányzat jegyzője által kiállított igazolással bizonyítja, hogy felügyeletre, folyamatos ápolásra, illetve kiszolgáltatásra szoruló hozzátartozója az elzárás végrehajtása esetén felügyelet nélkül maradna.

A befogadási eljárás lefolytatása csak ezen esetekben tagadható meg, minden más esetben le kell folytatni a befogadási eljárást.

Az elzárásos befogadások száma **2012. január 1-től 2012. december 31-ig összesen 686 fő volt.** Ugyanezen időszakban elzárásos szabadítások száma: 662 fő.

2013. január 1-től 2013. június 4-ig elzárásos befogadások száma 449 fő volt, ami napi átlagos 3 főre befogadásra emelkedett, ebből egy napos elzárásosok száma 71 fő volt. Ugyanezen időszakban elzárásos szabadítások száma: 462 fő.

Tapasztalatok

A befogadási eljárás egy fogvatartott esetében összesen kb. 2,5 – 3 órát igényel, melyben benne van a nyilvántartó csoport általi befogadás, az egészségügyi vizsgálat, a nevelői befogadás, valamint a felszerelés és zárkára helyezés, amennyiben ez gördülékenyen tud működni (nincs egyéb akadályozó tényező). Ugyanennyi időt vesz igénybe kb. a szabadítási eljárás is.

A fenti munkafolyamat **2012. évben min. 2715 munkaórát igényelt (8 órás munkaidővel számolva 340 munkanap). 2013. évben ez a mutató 2245 munkaóra (8 órás munkaidővel számolva 280 munkanap).**

2013. év második felében várhatóan – ha csak ugyanennyi elzárásos befogadás történik, mint ezidáig – éves viszonylatban az elzárásosok létszáma meg fogja haladni az 1000 főt.

- A statisztikai adatokból megállapítható, hogy a szabályozás módosítása jelentős terhet jelent intézetünknek, nemcsak munkaórákra vetítve, hanem problémát jelent gazdasági szempontból, valamint a szabálysértési elzárást töltők elhelyezése, elkülönítése (dohányzási szokás, felnőtt korú – fiatalok, nő – férfi, stb.), valamint a jogszabályokban meghatározott jogaiknak az érvényesítése (intézeti építészeti adottság miatt).
- Intézetünkben a férfi elzárásos fogvatartottak elhelyezésére a 101. (10 személyes) és 102. (12 személyes) zárkák állnak rendelkezésre, míg a női elzárásos fogvatartottaknak a 206. (4 fős) és a 208. (6 fős) zárkák vannak kijelölve. A B.-A.-Z. Megyei BV Intézet székhelye rendszerint 220 %-os vagy még nagyobb túltelítettséggel működik, több zárkát nem tud az intézet erre a célra biztosítani, így rendkívül nagy nehézséget okoz az elkülönítési szabályok betartása.
- A túlszűfolttság elkerülése végett lehetőség szerint átszállításra kerülnek intézetünkben az elzárásos fogvatartottak, de ez csak abban az esetben lehetséges, ha az elzárás tartama megfelelő nagyságú. 2012-ben jelentősen megnőtt a csak pár napot (1-5 nap) kiszabó határozatok száma.
- Megjegyzendő, hogy a befogadások és szabadítások egy részének szándékában áll a büntetés befizetése, illetve rendelkezésükre áll a megfelelő összeg. Ezen személyek szinte a befogadás napján, vagy az azt követő napon rendezik tartozásukat és szabadításukra kerül sor.
- Továbbra is probléma az elmúlt évekhez hasonlóan, hogy az elővezető hatóság abban a ruházatban hozza be az elzárásost, melyben elfogták. Ezáltal több alkalommal előfordult, hogy ruházata hiányos (pl. papucs, rövidnadrág), vagy nem az évszaknak megfelelő volt (lakásáról

hozták), akár mezítláb is. Ez ismételten gazdasági szempontból (ruházati rabsegély), valamint a jogainak gyakorlásában (Házirend szerinti elvárt öltözet) is gondot jelent.

- Az intézet rendelkezésére álló feltételek és az elzárások végrehajtásának viszonylag rövid tartama miatt csak alkalmoszerű foglalkoztatásra, oktatásra, képzésre van lehetőség. Fiatalkorú elzárásos esetében sincs lehetőségünk bevonni őket az általános iskolai rendszerű oktatásba.
- Problémát jelent, ha az elzárását töltő fiatalkorú esetében nincs meghatározva az a személy, akit a szabadulásakor értesíteni kell. Ilyenkor a büntetés-végrehajtási intézetnek az illetékes gyermekvédelmi szakszolgálattal kell felvennie a kapcsolatot, és neki átadni a fiatalkorú szabadulót.
- Hétvégék, ünnepnapok esetén rendszeresen előfordul, hogy elzárás hatálya alatt állók szabadságelvonásának megkezdésére, befogadására, illetve elzárását letöltő szabadítására bűnügyi nyilvántartóban szolgálatot teljesítő kolléga soron kívüli berendelésére kerül sor.
- Több esetben előfordul, hogy az elzárásos, szabálysértő befogadásához szolgáló iratokból hiányzik a záradékolt, jogerős végzés, amik pótlása sok utána járást igényel az igazgatáson dolgozó állományi tagok részéről.
- Problémát jelentett több esetben az, hogy egy jogerős végzéssel rendelkező elzárásos önként jelentkezett bevonulni más büntetés-végrehajtási intézetekbe, ahol azt az utasítást kapta, hogy a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Büntetés-végrehajtási Intézetben kell jelentkeznie. Intézetünkhöz hivatali időn túl érkezett, így el kellett rendelni a túlszolgálatot a bűnügyi nyilvántartó csoport tagjának.

A módosított jogszabály alapján a bíróság a helyszíni bírságokat elzárásra változtatja át, emiatt emelkedett meg az elzárásos befogadások száma. (Megfigyelők kiegészítése: az emelkedés oka ezen kívül lehet az is, hogy megfelelő átmeneti idő hiányában senki nem ismeri az új szabályozást, és az is, hogy a meg nem fizetett pénzbírság, helyszíni bírság közérdekű munkával történő megváltása esetén az elkövető saját költségén köteles a foglalkozás-egészségügyi alkalmasság igazolására, ami nyilván paradox, hiszen aki nem tudja megfizetni a pénzbírságot, az jó eséllyel a nevezett orvosi alkalmassági vizsgálat költségét sem tudja kifizetni).

A Bíróság órákban számítja a rendőrségi őrizetben töltött időt, a Büntetés-végrehajtási Intézet a fogamatba vételt napokban számítja. Ezidáig a bv. ügyész ellenőrzése során emiatt jogellenes fogvatartást nem állapított meg.

III. Főbb javaslatok

1. A látogató fogadásához kapcsolódó automatikus meztelenre vetkőztetés gyakorlatával haladéktalanul fel kell hagyni. (Intézet elfogadta az álláspontot.)
2. Az intézeten belüli, de zárkán kívüli erőszakos cselekmények megelőzése érdekében javasoljuk több kamera felszerelését a fent részletesen leírt módon.
3. A séta során előírt rigorózus szabályok enyhítése indokolt.
4. A fogvatartottak értelmi fogyatékoságának felmérése és szükség esetén a sajátos nevelési igénynek megfelelő képzés biztosítása indokolt. (Az intézet az iskola vezetését tájékoztatta a javaslatról)
5. Indokolt lehet a büntetés-félbeszakítás intézményt alkalmazni arra az esetre, ha egy fogvatartott a gyermeke születésénél jelen kíván lenni. (A BVOP egyetért azzal, hogy a büntetés-félbeszakítás oka lehet születendő gyermek meglátogatása.)
6. Javasoljuk a fiatakorúakra és a nagykorúakra vonatkozó telefonálási szabályok egységesítését. (Intézet elfogadta)
7. Javasoljuk, hogy a vizsgálják meg annak lehetőségét, hogy a börtönszemélyzetnek rendszeres időközönként független szakember által szupervíziót biztosítson. A szupervízió eredményesen járulhat hozzá a személyzet mentális egészségének karban-tartásához, az esetleges erőszakos vagy agresszív megnyilvánulások megelőzéséhez. Azt a gyakorlatot, hogy a személyzet munkaalakmasságát ugyanaz vizsgálja, aki a szupervíziót végzi, meg kell szüntetni. (A BVOP elfogadta a javaslatot és utasította az Intézet parancsnokát a probléma orvoslására).
8. Az elzárással kapcsolatos anomáliák megoldása nem intézeti hatáskör, e vonatkozásban a büntető-igazságszolgáltatás és az igazságügyi kormányzat együttes fellépése hozhat csak megoldást. Ennek elmaradása esetén fennáll annak a veszélye, hogy kezelhetetlen tömegben folytatódik a szakmailag értelmetlen elzárások végrehajtása.